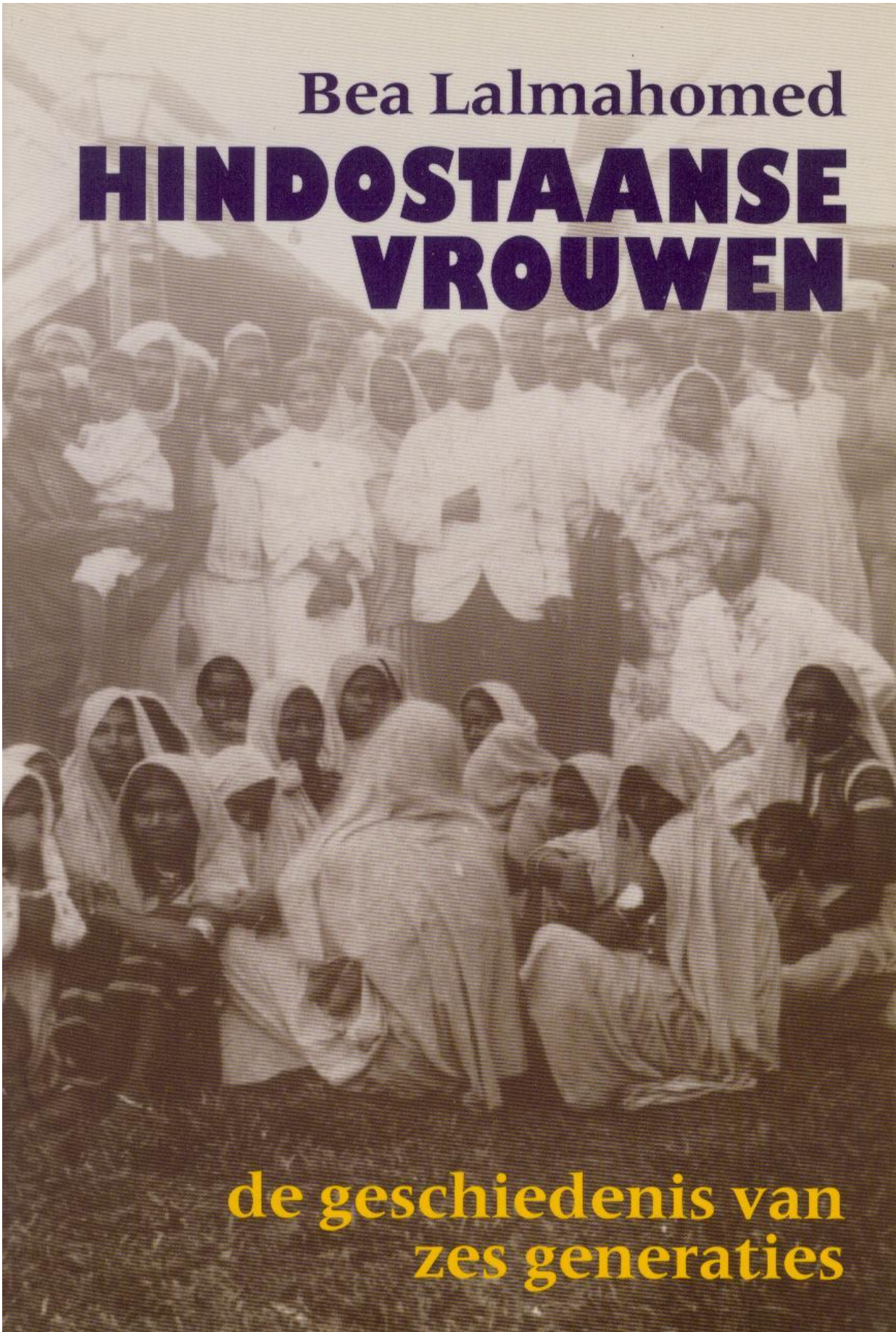
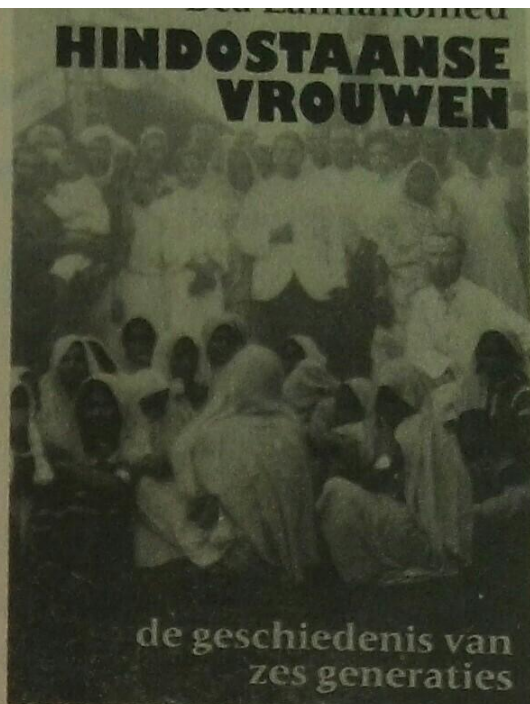

Bea Lalmahomed

HINDOSTAANSE VROUWEN

de geschiedenis van
zes generaties

Bea Lalmahomed

Hindostaanse vrouwen

De geschiedenis van zes generaties

In 1873 stappen de eerste Hindostaanse vrouwen en mannen in India aan boord om - gedwongen of vrijwillig - een nieuw leven in Suriname te beginnen. Een eeuw later migreert hun nageslacht voor de tweede keer, nu naar Nederland. Opnieuw ondergaan de Hindostanen een cultuurschok.

Bea Lalmahomed beschrijft de maatschappelijke emancipatie van zes generaties Hindostaanse vrouwen. Zij laat zien hoe de vrijheid stapje voor stapje is toegenomen, zonder dat de gebondenheid aan de eigen gemeenschap is verdwenen.

"Dikwijls ontroerende interview-verslagen." *Volkskrant*

"Boeiende studie." *onze Wereld*

Voorwoord

"Als iemand mij vraagt, wie of wat ik ben, heb ik daar vaak moeite mee. Ik kan niet zeggen dat ik een Nederlandse ben, maar ik kan ook niet zeggen dat ik net als mijn moeder een Surinaamse Hindostaan ben. Ik ben weliswaar niet in Nederland geboren, maar wel hier opgevoed en heb mijn plek gevonden in deze samenleving. Eigenlijk ben ik als zesde generatie Hindostaanse vrouw in Nederland een Nederlandse Hindostaan."

Het is al weer meer dan een eeuw geleden dat de eerste Indiase Hindostanen hun land verlieten om in Suriname een nieuw, onzeker bestaan te beginnen. Deze migratie en de latere naar Nederland heeft de Hindostanen niet onberoerd gelaten. Toch zijn in de hedendaagse Hindostaanse gemeenschap nog vele sporen van de traditie aan te wijzen. Dat geldt zeker voor de verhoudingen in het gezin. De literatuur over Hindostanen schetst daar, naar mijn idee, een incompleet beeld van. Vooral de rol van de vrouw is onderbelicht gebleven. In deze publikatie krijgen de vrouwen alle ruimte die hun rechtens toekomt. De zes generaties vrouwen die zijn ontsproten uit Indiase Hindostanen, hebben met de migraties en invloeden van de landen waarin zij kwamen te wonen vele veranderingen ondergaan. Elke generatie heeft haar eigen bijdrage geleverd aan de strijd om de groeiende vrouwelijke autonomie. Zij komen daarom allen aan het woord in dit boek.

Nog een opmerking vooraf. In het dagelijkse spraakgebruik in Nederland wordt zelden onderscheid gemaakt tussen Hindoestanen en Hindoestanen. De termen worden door elkaar gebruikt alsof ze hetzelfde betekenen. Dit is niet juist. Hindoestanen is afgeleid van het begrip 'Hindoe', een aanhanger van het Hindoeïstische geloof. Hindostanen is een veel ruimer begrip, dat duidt op alle uit het gebied Hindostan in India afkomstige migranten. Het woord is oorspronkelijk afgeleid van de rivier Indus. De taal die deze migranten spraken, dus zowel de Hindoes als de Islamieten, was het Hindostani.

Voor de totstandkoming van deze studie dank ik uiteraard in de eerste plaats al die vrouwen die een vrijwillige bijdrage leverden. Zij stonden uren

van hun tijd af om te praten over hun ervaringen en opvattingen. Met het materiaal dat zo werd verzameld, kwam hun geschiedenis langzaamaan tot leven. Daarnaast wil ik Wim Willems danken, zonder wiens hulp dit werk de lezer nooit zou hebben bereikt.

Bea Lalmahomed

Inhoud

HOOFDSTUK 1 Van India, via Suriname, naar Nederland 11

- 1.1 Inleiding 11
- 1.2 De migratie van (het voormalige) Brits-Indië naar Suriname 12
- 1.3 De overtocht 14
- 1.4 Hindostaanse vrouwen in Suriname 18
- 1.5 Naar Nederland 20
- 1.6 Achtergrond van de geïnterviewde vrouwen 22

HOOFDSTUK 2 Vrouwen en arbeid 27

- 2.1 De traditionele beroepen 27
- 2.2 Aan het werk in Suriname 28
- 2.3 Financiën en zeggenschap 31

HOOFDSTUK 3 Het gezin en de opvoeding 37

- 3.1 Van *joint family* naar kerngezin 37
- 3.2 Van *joint family* naar *jointness of family* 41
- 3.3 Opvoeding en religie 43
- 3.4 Stijl van opvoeden 44
- 3.5 Opvoedingsproblemen 52
- 3.6 Weglopen 54
- 3.7 Het huishouden 57

HOOFDSTUK 4 De religie 61

- 4.1 Religie als rode draad 61
- 4.2 Religieuze riten 65

HOOFDSTUK 5 Het huwelijk 69

- 5.1 Religie en het huwelijk 69
- 5.2 Inspraak van derden bij het huwelijk 73
- 5.3 Partnerkeuze 75
- 5.4 Huwelijkse leeftijden 78
- 5.5 Het concubinaat 79

HOOFDSTUK 6 Seksualiteit 83

- 6.1 Seksuele voorlichting 83
- 6.2 Menstruatie 84
- 6.3 Seksuele omgang na het huwelijk 86
- 6.4 Maagdelijkheid 88

HOOFDSTUK 7 Voortplanting, anticonceptie en abortus 93

- 7.1 Voortplanting 93
- 7.2 Anticonceptie en abortus 94

HOOFDSTUK 8 Onderwijs en taal 97

- 8.1 Emancipatie in het onderwijs 97
- 8.2 Taal 100

HOOFDSTUK 9 Een terugblik 103

- 9.1 Van vrouwenwereld naar een gemengde omgeving 103
- 9.2 Van ondergeschiktheid naar emancipatie 104
- 9.3 Van schoonmoeder naar schoondochter 105
- 9.4 Van gebondenheid naar vrijheid 105

HOOFDSTUK IO Portretten van zes generaties Hindostaanse vrouwen 107

Portret van de 1e generatie 107

Portret van de 2e generatie 113

Portret van de 3e generatie 117

Portret van de 4e generatie 122

Portret van de 5e generatie 126

Portret van de 6e generatie 131

HOOFDSTUK II Een blik vooruit: de zevende generatie 137

II.1 Een toekomst vol keuzemogelijkheden 137

II.2 Het gemeenschapsgevoel 137

II.3 De taal 140

II.4 Onderwijs 140

II.5 Het onvolledige gezin 141

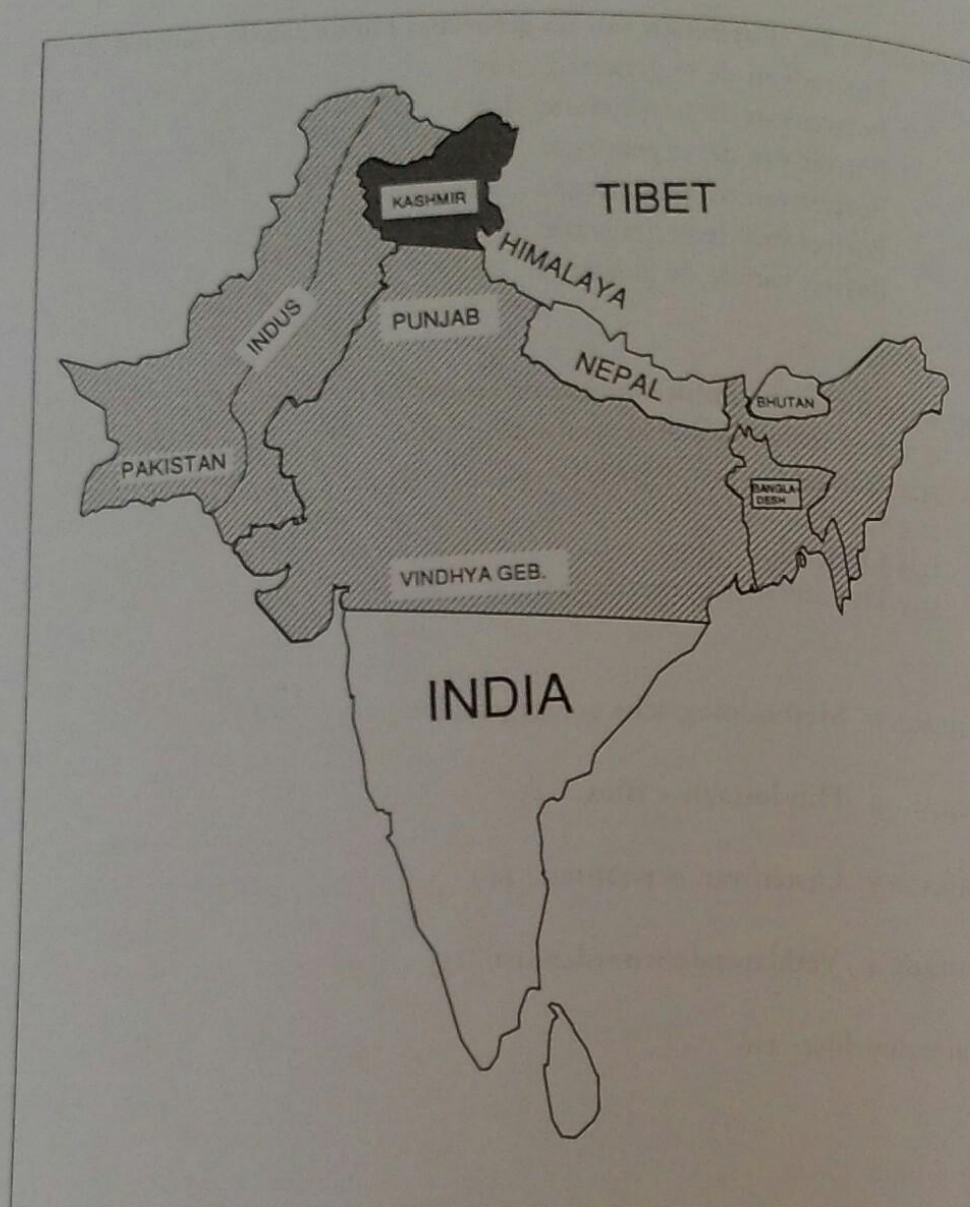
BIJLAGE I Methodologische achtergronden 143

BIJLAGE 2 Hindostaanse rites 145

BIJLAGE 3 Lijsten van verwanten 149

BIJLAGE 4 Verklarende woordenlijst 153

Literatuurlijst 156

Met 'Hindustan' werd toentertijd het gearceerde deel op de kaart bedoeld.
De contractarbeiders zijn voornamelijk in deze gebieden geworven.
Getekend door Theo van Rossum.

1.2 De migratie van (het voormalige) Brits-Indië naar Suriname

De geschiedenis van Hindostaans-Surinaamse vrouwen vindt haar oorsprong in de migratie van Brits-Indië naar Suriname tussen 1873 en 1916. Het begon in 1873 met 5 schepen, die 2449 mensen vervoerden: 1503 mannen, 556 vrouwen en 390 kinderen¹. Tot en met 1916 werden er zo'n 35.000 Hindostaanse Indiërs gecontracteerd, van wie er 11.000 zouden terugkeren naar het land van herkomst².

Het aantal vrouwen dat naar Suriname werd overgebracht, bleef ver achter bij het aantal gecontracteerde mannen. De Klerk schrijft in zijn geschiedkundig overzicht van de migratie van Hindostanen naar Suriname dat de werving van vrouwen in de regel veel moeizamer verliep dan die van mannen. Vandaar ook dat een geworven vrouw meer opleverde dan een man (35 tegenover 25 roepies). De Klerk tekent daar overigens bij aan dat het hele wervingsproces een moeizame kwestie was. De ervaring leerde namelijk dat Indiërs, vooral degenen van boerenafkomst, hun land niet graag verlieten. De redenen daarvoor waren zowel van religieuze als van vaderlandslievende aard. Zij die de stap uiteindelijk toch zetten, deden dat puur uit economische noodzaak³.

Van de vrouwen die naar Suriname overkwamen, werd het leeuwedeel geronseld. Slechts een vierde van hen kwam met hun man mee. Over het waarom van die reis wist een 70-jarige vrouw die wij interviewden het volgende op te merken:

"Mijn oma, die Somaria⁴ heette, werd op een maandag geboren. Haar ouders hadden in Hindostan (India) veel schulden opgelopen bij een 'zamindar' (een grootgrondbezitter), aan wie ze hun levenlang onder dwang hun geld moesten afgeven. Dat was de reden dat zij zich lieten contracteren."

De motieven van vrouwen die vrijwillig emigreerden, waren velerlei. We zullen ze hieronder kort de revue laten passeren. Te beginnen met familierwisten, omdat dat een veel voorkomende reden was. Als jonge vrouwen in onmin leefden met hun naastbestaanden, kwam het nogal eens voor dat zij van huis wegluchtten. Zij vielen dan gemakkelijk in handen van wervers. Vooral de tirannie van Indiase schoonmoeders (de *sas*, ofwel 'moeder van de man') over jonge schoondochters (de *patoh*), een veel voorkomend verschijnsel in het 'joint family' systeem, leidde vaak tot huiselijke wanver-

houdingen. Emigratie was een radicale oplossing om uit die verstarde situatie te breken.

De vlucht uit de familiekring kon ook verband houden met het verlangen om de relatie met een geliefde voort te zetten. Een gehuwde vrouw verliet dan haar man en kinderen, om in het geheim met een andere man te emigreren. Er zijn nogal wat gevallen bekend van *palki* (waterdragers) die een vrouw verleidden, met wie zij vervolgens op de boot naar Suriname vertrokken. Uit hoofde van hun beroep kwamen zij gemakkelijk met een vrouw in contact, met name via de keuken.

Het zware juk van het weduwschap kon eveneens een reden vormen om te emigreren. Vooral jonge weduwen kwamen vaak in een uitzichtloze situatie terecht en van emigratie verwachtten zij, en waarschijnlijk terecht, een lotsverbetering. Zij grepen de kans om onder de druk van hun schoonouders weg te komen, vooral als zij daarvoor ook nog onder de mishandeling van hun echtgenoot hadden geleden. Het is wel voorgesteld alsof het in zulke gevallen vooral om zedeloze vrouwen ging, maar zo'n voorstelling doet de waarheid zeker geweld aan. Het is eerder zo dat deze vrouwen, vooral degenen die uit een hogere kaste afkomstig waren, tot zo'n stap besloten om in India niet tot armoede te vervallen of hun toevlucht te moeten nemen tot prostitutie. In den vreemde hoopten zij een nieuw en geregeld huiselijk leven te kunnen beginnen, waarvoor de wetten der hogere kasten in het vaderland nu juist een belemmering vormden. In de kolonie Suriname bonden deze vrouwen zich in de regel aan één man. Het is wel zo dat als zo'n verbintenis niet direct na aankomst in het depot als huwelijk werd geregistreerd, burgerlijke wettiging later achterwege bleef, met alle gevolgen van dien. Wat degenen betreft die vanwege een liefdesavontuur in Suriname belandden, kan nog worden opgemerkt dat zij de gelegenheid kregen om de smet van hun 'lichtzinnige' verleden door een arbeidzaam leven in de kolonie uit te wissen. Plichtsbetrachting en een deugdzaam regulier bestaan boden de kans op een nieuwe plaats in hun gemeenschap. Onder de overgebrachte vrouwen werden maar enkele Indiase prostituées aangetroffen. Op de plantages waren zij al snel berucht vanwege hun losheid van zeden¹.

Net als bij de mannen waren er maar weinig vrouwen die zich vrijwillig als contractarbeidster opgaven. Omdat de vraag naar zulke krachten evenwel groot was, zagen de wervers zich genooddaakt hun toevlucht te nemen tot ronselpraktijken. Het aantal trucs dat hierbij werd gebruikt, was legio.

In het volgende citaat, waarin een 78-jarige vrouw herinneringen ophaalt, wordt van die praktijken een levendig beeld geschetst:

"Mijn moeder woonde in Hindustan. Zij was een weduwe met vier kinderen, van wie er twee getrouwd waren. Na de dood van haar man beschouwde iedereen, zowel kennissen als de schoonfamilie, haar als een *tjhoetier* (onreine vrouw). Op het erf woonde zij in een krot, geïsoleerd van de rest. Iedereen vermeed het contact met haar. Om weer onder de mensen te mogen komen, moest de priester een reinigingsrite voor haar doen. Dat kon pas nadat zij eerst een bad had genomen in de heilige rivier de Ganges. Daarna kon ze weer als *pawitre* (rein) worden beschouwd. Het was op een ochtend dat zij haar zieke zoon van tien achterliet in de hangmat en, samen met haar jongste dochter, op weg ging naar de Ganges voor het bewuste bad. Een buschauffeur vroeg haar onderweg waar ze naartoe ging. "*Ganga*" (de Ganges), zei zij, waarop hij antwoordde: "Auw, auw ham toke Ganga me bhartie karwalai." (Kom, kom, ik zal je afzetten bij de Ganges). Ze hebben haar toen meegenomen, samen met andere vrouwen en mannen. En zo kwam ze als contractante in Suriname terecht. Mijn moeder heeft nog vaak gepiekerd over mijn halfbroer die ik nooit heb gekend. En ze zei vaak tegen mij dat ik niet alleen een zus had in Suriname, maar ook nog twee zussen en een broer in India."

1.3 De overtocht

Gedurende de overtocht kregen de emigranten een tinnen plaatje om de hals, met een nummer dat correspondeerde met dat voor hun naam op de monsterrol en het inschrijvingsnummer bij het agentschap te Calcutta. Dit diende om identificatie te vergemakkelijken. Verder werd iedereen van kleding en van een dubbele deken voorzien. De vrouwen en kinderen werden apart van de alleenstaande mannen ondergebracht. Om een goede gang van zaken te bevorderen, werden er aan het begin van de reis enkele personen aangewezen om bepaalde diensten te vervullen waarvan iedereen gebruik kon maken, zoals *sardars* (voormannen), barbiers, ziekenoppassers, *bhundaries* (stewards) en koks, *topazen* (schoonmakers van de latrines) en *compounders* (doktersassistenten). Bij aankomst ontvingen zij van de agent-generaal een vergoeding voor hun diensten⁶. Ondanks het geringe per-